

derivacijos mechanizma“ (218–225), rasime taiklių su kalbos raidos tendencijomis susijusių išvalgų, netiesiogiai liudijančių, kad nuo istorinės perspektyvos atsietas požiūris į bet kokį kalbos reiškinių jai paprasčiausiai nebuvusių įdomus.

Regina Venckutė

Balten–Slaven–Deutsche: Aspekte und Perspektiven kultureller Kontakte. Festschrift für Friedrich Scholz zum 70. Geburtstag, Ulrich Obst, Gerhard Ressel (Hrsg.) unter Mitarbeit von Monika Glaser und Astrid Müncho, Münster, LIT, 1999 (Veröffentlichungen des Slavisch-Baltischen Seminars der Universität Münster; 1.), 400.

Žymaus Vokietijos slavisto ir baltisto, Miunsterio universiteto profesoriaus, Tarpdisciplininio baltistikos instituto įkūrėjo ir direktoriaus Friedricho Scholzo 70-ajam jubiliejui, kurį jis šventė 1998 m. kovo 1 d., paminėti skirta knyga pasirodė kiek pavėlavusi – 1999 m. Dar labiau pavėlavusi pasirodo šio rinkinio trumpa apžvalga. 400 puslapių leidinyje publikuojami 33 straipsniai (autoriai – iš Rytų ir Vakarų Europos, taip pat Amerikos). Dauguma straipsnių skirti kalbotyrai ir literatūrologijai; keletas rašinių yra folkloristikos, istorijos, kultūros istorijos temomis. Tokia autorių gausa ir straipsnių temų įvairovė gražiai rodo F. Scholzo, tikro filologo, kalbininko, literatūrologo ir organizatoriaus ilgametę, įvairiapusę, kūrybingą ir produktyvią veiklą. Biografiją rašė U. Obstas ir G. Resselis sako, kad profesorius yra vienas iš nedaugelio dabartinių tikrų filologų, kuriam vienodai rūpi ir kalbotyros, ir literatūrologijos dalykai; būtu galima pridurti – ir kultūros dalykai. Tai mokslininkas, kuris nėra užsidaręs vienintelėje slavistikos erdvėje – jo moksliniai ir kul-

tūriniai interesai siekia ir Baltijos šalis, jų kalbą ir literatūrą. Ir ne tik tikrųjų baltų – lietuvių ir latvių, bet ir estų.

Nors Friedricho Scholzo vardas ir jo darbai baltistams gerai žinomi, tačiau galima dar paminėti vieną kitą faktą iš profesoriaus biografijos, spausdinamos pačioje knygos pradžioje, kur po jos pridėtas ir 1954–1998 m. publikacijų sąrašas.

Studijuoti į universitetą F. Scholzas atėjo gerai pramokęs graikų, lotynų, prancūzų, anglų, ispanų ir rusų kalbas. Jau tada jis domėjosi ir gruzinų kalba. Poligloto gabumus rodo po publikacijų pridėtas literatūrinių vertimų iš prancūzų, airių, estų kalbų sąrašas. Su baltų kalbomis jis susipažino dėstydamas DP (*displaced persons*) lageriuose prie Hamburgo, o mokslinį susidomėjimą šiomis kalbomis jam įskiepijo jo mokytojas, garsusis baltistas ir indoeuropeistas Ernstas Fraenkeliš. Įstojęs į Hamburgo universitetą, F. Scholzas jame studijavo indoeuropeistiką, slavistiką, baltistiką. Apgynęs daktaro ir habilituoto daktaro disertacijas iš slavistikos, F. Scholzas ėmėsi estų kalbos ir visą laiką nenustojo domėtis baltų kalbomis. Sukauptomis žiniomis buvo dalijamasi ne tik paskaitose. Devintojo dešimtmečio pabaigoje, jau dirbdamas Miunsterio universitete, jis organizavo intensyvius lietuvių, latvių ir estų kalbų mokymosi kursus. Vėliau iš jų išaugo Miunsterio universiteto Tarpdisciplininių baltų studijų institutas (Institut für Interdisziplinäre Baltische Studien), kuriam F. Scholzas vadovavo, jame dėstė. Šis institutas nebuvo Slavistikos instituto padalinys, tai buvo ir yra savarakiškas baltų, tiksliau tariant, Baltijos kraštų institutas – kur mokoma lietuvių, latvių ir estų kalbų, studijuojama baltistikos dalykai. Jame dėsto ar stažuojasi nemažai ir Lietuvos kalbininkų, literatų. Institutas globoja ne tik filologus, jo padedami atvažiuoja stažuotis ir istorikai, ir teisininkai.

Neminint atskirų baltų kalbotyrai ir literatūrologijai skirtų straipsnių, reikėtų priminti svarbiausią F. Scholzo baltistikos darbą – J. Bretkūno Biblijos vertimo rengimą spaudai. Prie šio teksto profesorius labai produktyviai dirba ir dabar. Parengta ir jau išleista Psalmių kritinė redakcija, kur greta pateikiamas Rėzos ir Bretkūno tekstas. Baigiamas rengti šio leidinio komentarų tomas (plačiau žr. Z. Zinkevičiaus publikaciją, p. 183tt.).

F. Scholzo literatūrologijos „opus magnum“ yra komparatyvinė monografija „Die Literaturen des Baltikums: Ihre Entstehung und Entwicklung“. Čia aptariama ne tik baltų – lietuvių ir latvių, bet ir finų-ugrų literatūra.

Galima dar priminti, kad Friedrichas Scholzas yra kelių vyriausybinų komisijų, fondų, tarp jų ir Herderio fondo, valdybos narys, Diuseldorfo Reino–Vestfalijos Mokslų akademijos tikrasis narys, Helsinkio suomių literatūros draugijos narys korespondentas, JAV Ukrainos menų ir mokslų akademijos tikrasis narys, Latvijos mokslų akademijos narys korespondentas, Getingeno baltų istorinės komisijos garbės narys, Vilniaus universiteto garbės daktaras.

F. Scholzas ne tik plačių filologinių interesų mokslininkas, organizatorius. Tai nuoširdus Baltijos šalių bičiulis, labai šiltas, geranoriškas žmogus. Profesoriaus nuoširdumą ir rūpestingumą ne kartą teko pajusti ir šių eilučių autoriui.

Visas 33 rinkinyje išspausdintas publikacijas galima suskirstyti į tris grupes: kalbos, literatūrologijos ir negausią – istorijos ir kultūros istorijos. Rytų Europos istorijai ir slavų bei vokiečių santykiams yra skirtos trys publikacijos. Istoriniame E. Höscho (Miunchenas) straipsnyje *Die Ostpolitik des Deutschen Ordens im 13. Jahrhundert* (p. 87–102) aptariama vokiečių Ordino politika Rusijos atžvilgiu. M. Okukos (Miunchenas) straipsnyje *Zwischen Orient und Okzident. Deutsche*

Reisebeschreibungen über Bosnien-Herzogowina 1530–1990 (p. 205–215) apžvelgia XVI–XX a. aprašymus ir pasakojimus apie Bosniją ir Hercegoviną. Įdomus, intriguojantis ir analitiškas P. Thiergeno (Bambergas) straipsnis *Viktor Hehns De moribus Ruthenorum. Zu Einordnung, Struktur und Wirkung einer xenophoben Schrift* (p. 309–335). Jame analizuojamas, su kitais panašiais kūriniais lyginamas ir vertinamas XIX a. filologo ir kultūros istoriko, Dorpate gimusio Viktoro Hehno rankraštis *De moribus Ruthenorum*. Šiuo darbu Hehnas pateikė dvasinę ir nacionalinę, kaip jis pats sako, „homo Russicus“ charakteristiką. Nesileidžiant į smulkų šios straipsnio aptarimą galima tik pasakyti, kad pagrindinis rankraščio leitmotyvas yra *russisch-asiatisch-barbarisch*.

Literatūrologijai skirta 13 publikacijų. Jose aptariami kai kurie rusų, slovėnų, čekų, lietuvių ir latvių literatūrų dalykai, nagrinėjami komparatyviniai klausimai, ypač rusų, lenkų ir vokiečių literatūros santykiai. Tarp jų trylikos yra pora straipsnių, skirtų folkloristikai – P. Dahlerupo (Kopenhaga), *Die semantische Struktur der Volkslieder. Ein Vergleich zwischen den nordischen Balladen und den lettischen Volksliedern* (p. 41–50), B. Metzālės-Kangerės (Stokholmas), *The function of the simile in the Latvian Dainas* (p. 153–159) ir vienas teatrologijai – V. Hausmanio (Ryga), *Die ersten Schritten des deutschen Theaters in Lettland. Von Komödiantenspielen zum Berufsthaeter* (p. 65–71). Visi kiti – literatūrologiniai, kurių čia bus pavardėti tik pavadinimai, kad į rinkinį akį užmesti galėtų koks susidomėjęs literatas.

Reikėtų paminėti mūsų Donelaičiui skirtus rašinius – Miunsterio universiteto profesoriaus, literatūrologo A. Sproedės straipsnį „*Tai margi daiktai! kad jau plaukai pasišiaušia*“. *Notizen zur Gattungsproblematik der Jahreszeiten-Dichtung des Christian Done-*

laitis (*Metai 1765/75*) (p. 287–307) ir L. Žukienės (Vilnius) publikaciją *Die Jahreszeiten von K. Donelaitis in der Rezeption der deutschen Verfasser (L. Rhesa, A. Schleicher, G. Nesselmann, L. Passarge)* (p. 395–400). Prie baltų šliejasi J. Undssuko (Talinas) straipsnis *Adressat und Sprache im deutsch-baltischen Literaturraum* (p. 347–361). Toliau literatūrinėje dalyje yra pora straipsnių, skirtų slovėnų literatūros problemoms: F. Bernios (Liubliana), *Das Nationale und Universale in der slowenischen Literatur* (p. 1–8) ir G. Giesemanno (Giesenas) *Wen interessiert die slovenische Literatur? Fragen zur Rezeption in Deutschland und ihren Bedingungen* (p. 51–64), A. Mickevičiaus vertimams – B. Schultzės (Maincas) *Ein Fall selektiven Kulturtransfers: Die „Improvisation“ im III. Teil von Mickiewiczs Dziady in deutschen Übersetzungen* (p. 269–279) ir čeko K. Jaromiro baladėms – L. Udolpho (Dresdenas) *Zerstörung und Ordnung in Karel Jaromkr Erbens Balladen* (p. 337–346). Kiti straipsniai skirti rusų literatūrai: E. Heftricho (Münsteris) *Thomas Manns Versuch über Tschekow* (p. 73–78); A. McMillino (Londonas) *Vasilii Aksenov in the Criticism of Other Russian Writers* (p. 145–152); H. Rothės (Bona) *Mandel'stam oder die Heimkehr des Odysseus* (p. 245–259);

Dauguma kalbotyros dalies straipsnių, – tarp jų yra skirtų ir sinchronijai, ir diachronijai, – yra lyginamieji. Juose su kitomis – baltų, skandinavų, Vakarų Europos ir finų-ugrų – kalbomis lyginami kai kurie rusų kalbos struktūros aspektai. Yra straipsnių, skirtų baltų ir slavų kalboms, apskritai slavų kalboms ir skolinimosi ryšiams tarp slavų ir ne slavų kalbų.

Rusų kalbos istorijai skirtas G. Neweklowskio (Klagenfurtas) straipsnis *Die Neutralisierung der Palatalitätskorrelation in der russischen Chronik von Ustjug* (p. 161–171), kuriame nagrinėjama palatalizacijos korelia-

cijų neutralizacija rusų Ustjugo kronikoje. Remdamasis kronikos duomenimis autorius mėgina chronologizuoti rusų kalbos priebalsių minkštumo koreliacijos, kurią lėmė „jerų“ nykimas silpnojoje pozicijoje, neutralizacijos laiką. Aptaręs pačią kroniką, kalbininkas kelia hipotezę, kad nepaisant to, jog kronika buvo perrašinėjama ir redaguojama, ja galima remtis aiškinantis neutralizacijos chronologiją. Straipsnyje trumpai apibūdinama sinchroninė rusų kalbos minkštumo koreliacija ir pereinama prie neutralizacijos analizės. Galima paminėti ir kelias svarbesnes išvadas. Pirmoji remia įprastą slavistų nuomonę, kad „jerų“ nykimas šiaurės Rusijoje vyko maždaug XII a. viduryje. Kronikos analizė rodo, kad regresyvinė [n] + [t'] > [n' t'] asimiliacija turėjo vykti maždaug XIV a. pabaigoje. Priebalsiai š, ž turėjo sukietėti maždaug XV a. (maskvietiškuose tekstuose kiek vėliau). Ši chronologinė išvada iš dalies siejasi ir su kai kurių lietuvių kalbos slavizmų chronologija, kur sinchroninį kietąjį slavų junginį atliepia minkštasis slavizmų junginys, pvz., *časas*, rus. час, nes aišku, kad skoliniai gauti dar prieš slavų priebalsių sukietėjimą, o kietėjimas slavistų darbuose neretai chronologizuojamas ne visada vienodai.

Idomus diachroninis R. H. Christenseno (Kopenhaga) straipsnis *Die Entwicklungshierarchien der slavischen Kategorien der Belebtheit und der Personalität* (p. 27–39). Čia nagrinėjama slavų kalbų ypatybė, gerai žinoma rusų kalboje, kai daiktavardžių daugiskaitos akuzatyvo forma, priklausomai nuo to, ar daiktavardis reiškia gyvą ar negyvą objektą (категория одушевленности-неодушевленности) realizuojama arba daugiskaitos genityvo, arba daugiskaitos nominatyvo forma, pvz., друзей, котов ir комнаты, столы. Pirmiausiai autorius pateikia bendrą, anot jo, „diferencinių kategorijų“, kitaip tariant, semantinių kriterijų sistemą (pvz., tokios kate-

gorijos kaip *Persona, Conditio*) kaip tam tikrą opoziciją „nediferencinėms kategorijoms“ (*Kasus, Determinatio, Genus, Numerus*). Remdamasis šių kategorijų sąsajomis ir hierarchiškumu jis mėgina motyvuoti minėtą linksnių raiškos skirtumą. Daugiausiai straipsnyje remiamasi pietų slavų kalbomis ir tarmėmis, duodama pavyzdžių. Pabaigoje pateikiama įdomių tokios diferenciacijos (tik kitaip išreikštos) tipologinių paralelių su Australijos kontinento Bidjandjadjara, Gumbaynggir, Araban, Thargari kalbomis.

Gretnamųjų straipsnių yra keletas. Pirmiausiai rusų kalbai skirtas I. Boguslavskio (Maskva) straipsnis *Leksiko-sintaksičeskije raschoždenija meždru russkim jazykom i zapadnojevropejskimi: trechvalentnyje predlogi* (p. 9–25). Tai sinchroninė rusų kalbos prielinksnių *через* ir *после* valentingumo analizė. Straipsnio pradžioje trumpai aptariami valentingumo teorijos taikymo ne tik veiksmažodžiui principai, paaiškinami aktyviojo ir pasyviojo valentingumo terminai. Toliau minėtųjų prielinksnių valentingumo modelis lyginamas su vokiečių, anglų ir prancūzų kalbų prielinksnių *nach, after, après* valentingumo modeliu, nurodomi panašumai, išryškinama rusų kalbos specifika. Straipsnis baigiamas tipologinėmis pastabomis, kur pateikiama šių prielinksnių vartojimo schema kitose – suomių, švedų, anglų, prancūzų, lenkų, vengrų – kalbose.

Kita straipsnių grupė yra daugiau ar mažiau susijusi su baltistika, su lietuvių ir latvių kalbomis. Sinchroniniam rusų ir lietuvių prielinksnių gretinimui skirtas U. Obsto (Kelnas) straipsnis *Separative Präpositionen im Russischen und Litauischen* (p. 179–204). Pradžioje, užsiminus apie skirtingus prielinksnių grupavimo pagrindus, mėginamas sudaryti semantinis-funkcinis erdvės prielinksnių modelis. Pasirinkti trys prielinksniai *ubi, quo* ir *unde* (ir jų atitikmenys konkre-

čiose kalbose). Kaip horizontalių vietos santykių reiškimo pavyzdys pateikiama suomių kalbos vietininkų schema. Tačiau greta horizontalių ryšių egzistuoja ir vertikalūs, kurių modelis iliustruojamas vokiečių kalbos pavyzdžiu. Aptarus kelis terminologijos dalykus, pateikiamas lokalių santykių modelis, kurį sudaro išoriniai horizontalūs ir vertikalūs lokaliniai santykiai bei vidiniai lokaliniai santykiai. Toliau pereinama prie separatinių rusų ir lietuvių kalbos prielinksnių analizės. Analizės išeities taškas – statikos (ramybės būsenos) ir krypties opozicija, kuri daugelyje kalbų reiškiami skirtingais linksniais, plg. vokiečių *wo* ir *wohin*. Tokie santykiai kitose kalbose yra pakankamai tirti, tačiau rusų ir lietuvių kalbose tai buvo menkai kliudytas klausimas. Analizuoti pasirinkti rusų kalbos prielinksniai *из, от, с* ir jų atitikmenys lietuvių kalboje *iš* ir *nuo*. Lyginimas parodo abiejų kalbų modelio panašumus ir skirtumus.

J. P. Locherio (Bernas) straipsnyje *Beobachtungen zu baltisch tauta, besonders bei Bretkūnas* (p. 119–129) sustota prie žodžio *tauta* semantikos istorijos. Pirmiausiai, remiantis Manceliu, Barono dainų rinkiniu, trumpai aptarta latvių *tauta, tautietis, tautietis* semantika. Perėjus prie lietuvių kalbos, remiamasi Daukša ir ypač Bretkūnu. Semantinės žodžio *tauta* raidos kelias einamas lyginant Postilės ir Biblijos vertimus su originalais, atsižvelgiama į vertimo taisymus.

G. Resselio (Trieras) straipsnis *Probleme und Aufgaben einer vergleichenden slavisch-baltischen Wortbildungssemantik* (p. 233–244) labiau teorinis, mėginantis kelti lyginamosios slavų ir baltų žodžių darybos semantinės pusės problemas. Remdamasis pavyzdžiais, autorius straipsnio pabaigoje pateikia tokią tartum tyrimo programą, suformuluoja, jo manymu, svarbiausias šio tyrimo objekto problemas: darybinės grandinės semasiologi-

nis ir onomasiologinis aspektas; derivacijos distribucija ir produktyvumas; transpozicija, modifikacija, mutacija; sinoniminės struktūros ir pan. Straipsnyje daugiausiai pateikiama lietuvių kalbos pavyzdžių, deja, praspūdę ir korektūros klaidų, pvz., *darzas*, *darzelis*, *naujove* (= *naujovė*) ir pan.

Z. Zinkevičius (Vilnius) straipsnyje *Zur Einfluß des Deutschen auf das Ostpreußisch-Litauische des 20. Jahrhunderts* (p. 383–388) įdomiai ir dalykiškai pasakoja apie vokiečių kalbos įtaką Rytų Prūsijoje. Iš pradžių aptariama istorinė ir politinė situacija, lietuvių kalbos padėtis. Paminimi svarbiausi tyrimai, šaltiniai. Vėliau pereinama prie kalbos dalykų, prie konkrečių pavyzdžių. Aptariama vokiečių kalbos įtaka ir jos lemti fonetinės, morfologinės, ypač leksinės struktūros kitimai, asmenvardžių ir vietovardžių būklė. Straipsnis baigiamas pastabomis apie lietuvių kalbą prieš I pasaulinį karą ir tarpukariu. Kokia tada buvo lietuvių kalba – geras pavyzdys yra to meto lietuviška spauda.

W. Veeknerio (Hamburgas) straipsnis *Partes orationes - Bestand und Frequenz in den baltischen und benachbarten Sprachen* (p. 363–381) susijęs su komunikacijos dalykais, pagrindiniu žodynu (kiekviena kalba turi maždaug 2000 pagrindinių leksemų) ir žodžių dažnumu. Straipsnyje įvairiais aspektais skaičiuojamas lietuvių ir latvių kalbų 50 žodžių dažnumas.

Lietuvių kalbos istorijai skirtas W. R. Schmalstieg (Pensilvanijos universitetas, JAV) straipsnis, kuriame jis grįžta prie senos lietuvių imperatyvo su *-k* problemos (p. 261–268).

Galima išskirti su skolinių problematika susijusių straipsnių grupelę. Vienas jų – F. Otteno (Berlynas) straipsnis *Baltisches, Finougrisches und Skandinavisches im Russischen der Petrinischen Zeit* (p. 217–231). Čia kalbama apie skolinis, į rusų kalbą patekusius Petro I laikais. Medžiaga imta iš V. Kipars-

čio *Russische historische Grammatik*. Nors pavadinime minimos baltų kalbos, tačiau balistikos šiame straipsnyje labai nedaug. Aptariamas tik vienas baltizmas – дѣготь < *дегѣтъ < lie. *degutis*. Toliau kalbama apie kelis finougriškus ir skandinaviskus skolinis. Kitas straipsnis – R. Hinderlingo (Bayreutas) *Können Lehneinflüsse die Artikulationsbasis einer Sprache verändern? Zu den estnischen Lehnwörtern aus dem Deutschen vom Typ kinkima-schenken* (p. 79–85). Žinomas dalykas, kad skoliniai lemia naujų fonemų atsiradimą kalbos, kuri skolinasi, sistemoje. Tačiau straipsnio autorius kelia klausimą, ar skoliniai gali keisti ir artikuliacinę tos kalbos bazę. Kalbama apie šiaurinių estų kalbos tarmių balsio *e* siaurėjimą ir virtimą balsiu *i* pozicijoje prieš nosinį priebalsį, t. y. $eN \rightarrow iN$, pvz., est. *king*, suom. *kenkä*. Tokia distribucija, t. y. *i* prieš nosinį priebalsį *N* yra ir estų kalbos germanizmuose, todėl ir keliamas hipotezė, jog eN siaurėjimas galėtų būtų skolinių lemtas. Tačiau germanizmai iš šiaurinių vokiečių tarmių paskolinti jau su iN , taigi vargu ar galima čia kalbėti apie virtimą $eN \rightarrow iN$. Geriausiu atveju – apie skolinių modelio įtaką etimologiniam modeliui, kaip ir suformuluota hipotezėje. Nors straipsnyje, kur remiamasi ir latvių kalbos germanizmais, iškeltas įdomus ir problemiškas klausimas, bet aptarti vienuolika pavyzdžių atsakymo į jį neduoda. Beje, autorius savo hipotezę patvirtinti ar paneigti palieka finų kalbų specialistams.

Dar vienas skolinių tematikos straipsnis – H. Keiperto (Bona) *Die deutschen Lehnprägungen im älteren Serbischen* (p. 103–118). Čia aptariami septyni serbų kalbos kalnakasybos semantiniai skoliniai iš vokiečių kalbos. Autorius pabrėžia, kad ši tema – serbų semantiniai skoliniai – apskritai labai mažai tirta.

Keli straipsniai skirti specialiems slavistikos klausimams: specifinio čekų kalbos žo-

džių darybos modelio istoriją nagrinėja D. Šlosaro (Brno) publikacija *Über den Ursprung eines spezifischen Typs tschechischer Wortzusammensetzung* (p. 281–286). Vokiečių-slavų juridinės ir politinės terminologijos žodyno koncepciją pateikia M. Mamičius (Zagrebas) straipsnyje *Das Deutsch-Slawische Wörterbuch der juristisch-politischen Terminologie (Seine Konzeption und Realisierung)* (p. 131–138). Kroatų kalbos paminklus straipsnyje *Bemerkungen über das Burgenlandkroatische* (173–178) aptaria I. Nyomárkayus (Budapeštas).

Rinkinio apžvalgos pabaigoje reikėtų paminėti du „lengvesnio“ turinio straipsnius – apie keiksmus ir mandagumus. T. Mathiaseno (Oslos) straipsnio objektas – tipologinė ir arealinė keiksmų sintaksė. Straipsnis vadinasi *Zur Syntax der Schimpfanrede. Eine areallinguistische und typologische Übersicht: Germanisch, Slavisch, Baltisch, Ostseefinisch* (p. 139–143). Jame kalbama apie latvių kalbos posesyvinę keiksmo formą *ta-vu mulķi* (greta *tu mulķi*). Toks modelis egzistuoja ir skandinavų kalbose. Autorius daro išvadą, kad nei latvių, nei skandinavų kal-

bose šis modelis neskolintas. Greičiausiai, jo manymu, tai išlaikytas bendras archaizmas.

A. Zoltánas (Budapeštas) straipsnyje *Über eine russische Anredeformel im ost- und mitteleuropäischen Kontext* (p. 389–393) ieško rusų kalbos kreipinio *милостивый государь* šaltinio. Jis mano, kad šis kreipinys atėjęs iš Vakarų Rusijos maždaug XVI–XVII a. ir pasidarytas nusižiūrėjus Lietuvos–Lenkijos valstybės „madų“ (plg. „politess s manevru pol’skogo“). Toks kreipinys nuo XVI a. paliudytas ir lenkų kalboje. Tačiau vartojama konstrukcija *пан/государь мой/наш милостивый* ir *pan nasz najmiłościwszy* yra neslaviška, autorius mano, kad tai tikslus vertinys iš lotynų *dominus noster clementissimus*.

Knygos apipavidalinimas skoningai santūrus, viršelyje gražiai dera Sirvydo *Dictionary trium linguarum* fragmentas. Tik gaila, kad viršelio antroje pusėje, greta knygos anotacijos pridėtame faksimilės paaiškiniame rašoma *Konstantinas Širvydas*.

Rinkinyje įdomių straipsnių, idėjų ras ir kalbininkas, ir literatas, ir kultūros istorikas. Lieka tik laukti dar vieno įdomaus ir turiningo rinkinio Profesoriaus kito jubiliejaus proga.

Vytautas Kardelis